

Opening Expositie Vroeger en Nu, 5 juni 2015.

Beste mensen

Welkom in het Roze Huis op deze tropische dag. Aangezien tropenjaren dubbel tellen zal ik het kort houden vandaag zodat we snel van onze welverdiende rust en gekoelde dranken kunnen genieten.

Enkele jaren geleden verscheen *Dutch Eyes*, een kloeke band van enkele kilo's, een nieuwe geschiedenis van de fotografie in Nederland. Deze weerspiegelt getrouw de geschiedenis van de verbeelding van homoseksualiteit. Homoseksualiteit komt in de vele kilo's en bijna 600 pagina's niet voor.

In het stuk over nieuwe ontwikkelingen in de jaren 70 worden plotseling Diana Blok en Marlo Broekmans genoemd als feministische fotografen maar wat er nu zo feministisch is aan hun werk, is kennelijk de moeite van het vermelden niet waard. Wel dat hun werk erotisch is, niet dat het lesbisch is en aan de foto die hun bijdrage illustreert is het natuurlijk niet te zien. Erwin Olaf wordt wel genoemd als een van de eerste fotografen die digitale beeldbewerking toepast. Dat zijn werk overal ter wereld grote invloed heeft gehad op de gay photography wordt niet vermeld. Maar vergeefs zoek je naar zijn werk en hij wordt zelfs in de index niet genoemd... Kortom homoseksualiteit is in het boek even onzichtbaar als in de maatschappij.

De jonge jaren van de moderne homolesbische beweging waren ook een tijd van manifestatie, van strijd om zichtbaarheid. Niet alleen in woord maar ook in beeld. In deze strijd tegen de *conspiracy of silence* gebruikten eerdere generaties de pen; nu werd de camera gebuikt. Bij voorbeeld in de strijd tegen censuur. Als er al beelden waren van homoseksualiteit dan waren dat beelden die deze onderdrukking van homoseksualiteit moesten legitimeren. Zichtbare homoseksualiteit - dus ook afbeeldingen die ingingen tegen stereotiepen- werden beschouwd als een gevaar voor de openbare orde of de goede zeden. Toen deze strijd gewonnen was –in de jaren 60 mede dankzij de *sexuele revolutie*- konden veel homolesbische fotografen dankbaar gebruik maken van de Nederlandse traditie op het gebied van de documentaire fotografie. In het begin vaak tegen de stroom in. Zelfs in de beweging was er namelijk verzet uit angst om door al te vrijmoedige zichtbaarheid de andersdenkenden tegen de haren in te strijken.

Na die eerste jaren ging het niet meer alleen om tegenwicht te bieden tegen stereotiepe afbeeldingen van homoseksualiteit maar ook om het in beeld brengen van inspirerende voorbeelden van verzet en de vele experimenten in leefstijl waarop potten en flikkers, holebi's in de jaren 80 en 90 het patent leken te hebben. In Nederland was het fotografe Marian Bakker –nu in Arnhem- die deze ontwikkelingen vastlegde en stimuleerde door tal van exposities te organiseren. Het zal niet verbazen dat ook zij niet genoemd wordt in *Dutch Eyes*.

Als we kijken naar het werk dat ingezonden wordt voor Pride Photo Award (Amsterdam) dat we hier vorige maand lieten zien en dat nu in de bus van Pride Photo Nijmegen van festival naar festival trekt (morgen bij het Driftfestival in de Vasim) dan zie je dat die beide trends – strijd om zichtbaarheid en inspiratie (tot verzet en voor de vormgeving van een eigen leven) hand in hand gaan met de gestage globalisering van homoseksualiteit.

Nijmegen

Hoe zit het nu in Nijmegen en met onze expositie van vandaag? Ook in Nijmegen werd de fotocamera ingezet om te laten zien waar lesbische vrouwen en homoseksuele mannen zich mee bezig hielden. Alles, nu ja bijna alles, werd vastgelegd op de toen nog gevoelige plaat. Vaak werden de activiteiten gevolgd door een dia voorstelling enkele weken later in Villa Lila. Of er werden exposities georganiseerd van foto's die lieten zien dat de nieuwe demonstratie alweer meer deelnemers kende dan de vorige. Dankzij de inzet van deze fotografen –denk aan Hans Dircks, maar ook aan hetero's als Jan van Teeffelen of Gerard Verschooten- beschikken we in Nijmegen over een aantal particuliere collecties die een uniek beeld kunnen geven van het holebi leven buiten de grachtengordel.

In 1991 werden door An Stalpers en Ineke Duursema in opdracht van Villa Lila een twintigtal foto's gemaakt die –en ik citeer- “met hun werk vorm willen geven aan homoseksualiteit”. En tekenend voor die tijd: “Is er bij andere gelegenheden vaak aandacht voor problematiek, nu gaat het om trots, levenslust en schoonheid”. Een aantal van deze foto's van **Vroeger** hebben we ter inspiratie voorgelegd aan anderen met de vraag om beelden van **Nu**. We willen o.a. kijken of we in beeld kunnen brengen wat er tussen toen en nu veranderd is? En dan gaat het niet om de overgang van analoog/digitaal en zwart/wit naar kleur. Zelfs niet de enorme vlucht die productie en verspreiding van het digitale beeld heeft genomen. Maar wel welke verschuiving in beeldvorming opgetreden is. Ook bij deze expositie is natuurlijk de pure documentaire fotografie vertegenwoordigd en zij weerspiegelt trends. Als we praten over de verandering van zwart/wit naar kleur dan valt mij op dat de voornamelijk witte beweging van toen in rap tempo van kleur verschieft. De foto van Jet Budelman –van de Marokkaanse boot bij de Canal Parade vorig jaar- laat zien dat de regenboog inmiddels terecht ons symbool is geworden. Ik heb ook de globalisering van homoseksualiteit genoemd. Dankzij internet is de wereld gekrompen. De intieme foto van Ali en Ster laat zien dat de afstand tot Teheran nu een stuk kleiner is dan in 1991. Niet alleen dit werk van Leo van Adrichem maar ook de foto's van Loeki Bentlage laten zien hoe de strijd van toen geleid heeft tot een persoonlijke ontwikkeling die vorm krijgt in beelden. Bij voorbeeld in haar foto: *Lesbo - Uit de kast, in de kast!* Voor Nijmegenaren valt dan ook op hoe de trots van onze tijd –dat feest voor iedereen Roze Woensdag- nauwelijks vertegenwoordigd in de beelden van nu. De korte video Roze van Jac. Splinter daargelaten.

FLITSWEDSTRIJD ROZE WOENSDAG (improviseer wat nav laatste nieuwtjes)

En over Jac. gesproken. Ook de tijd van strijd en manifestatie lijkt voorbij of is van karakter veranderd. In de hier getoonde foto's van Jac. overheerst een beetje een weemoedige toon –maar dat reflecteert ongetwijfeld ook de selectie van de curator-. Het werk van Frans Eppink is zuiver documentair maar blijkt wel nog steeds gefundeerd op strijdbare politieke overwegingen, al moet je daarvoor nu wel te rade gaan in de toelichtingsbordjes. Bij alle foto's vind je overigens zulke toelichtingen en er ligt ook een documentatiemap met informatie over de fotografen en hun werk. Als we naar de Nijmeegse foto's van Nu kijken en we vergelijken deze met enkele foto's van Pride Photo Award –kijk achter de bar maar ook in de vergaderzaal hangen er enkele- dan valt op dat er een heel belangrijke verschuiving in het denken plaats heeft gevonden. Veel meer dan vroeger wordt nu nagedacht over gender en dat vindt zijn vertaling in beelden. Een van de foto's van Hetty Ermers brengt dat en meteen ook de uitbreiding van het homoseksuele alfabet in beeld. En er valt nog iets op. Jongeren zijn wel in beeld bij de Pride Photo Award maar in de Nijmeegse foto's van Nu vrijwel alleen in hun aller jongste verschijningsvorm.

Tot slot.

Ik heb u al gewezen op het feit dat de hier getoonde foto's de keuze van de curator en van de fotografen weerspiegelt. Deze expositie weerspiegelt onze ideeën maar ze wil wel wat meer. Net als in 1991 willen we met de beelden van nu ook inspireren. Bent u het niet eens met onze keuzes. Maak uw eigen expositie. Hebt u heel andere ideeën of mist u bepaalde thema's breng ze in beeld en deel de foto's bij voorbeeld op de Facebook pagina van Pride Photo Nijmegen.

Graag wijs ik u nog op een laatste en zeer eenzame foto... "Op de baan..." is de enige foto van vroeger die hier in zijn eentje hangt. Het bestaat niet dat niemand hierover ideeën heeft. En met de uitdaging ook deze ideeën zelf in beeld te brengen open ik deze expositie.

Helm de Laat, 5 juni 2015

Literatuur:

Dutch Eyes. Nieuwe Geschiedenis van de fotografie in Nederland. Flip Booy ea (ed). Zwolle 2007.

Oog voor Vrouwen, Nederlandse Lesbische Subcultuur van de jaren tachtig en negentig, fotografie Marian Bakker. Joke Swiebel, ea. Amsterdam, 2009.